

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА

**КАФЕДРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН**

СПАДКОВЕ ПРАВО

методичні рекомендації до вивчення курсу

для студентів спеціальності 081 «Право»

Черкаси 2024

Рецензенти:

Обрусна Світлана Юріївна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри державно-правових дисциплін Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького.

Постригань Тетяна Леонідівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії та права Черкаського державного технологічного університету.

Укладач:

Тараненко Олег Миколайович, кандидат історичних наук, доцент кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького

Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького (протокол №8 від 05 березня 2024 р.)

Спадкове право: методичні рекомендації до вивчення курсу. Укладач: Тараненко О.М. Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2024. 41 с.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Силабус навчальної дисципліни.....	5
3. Тематика та зміст лекцій.....	8
4. Завдання та вправи до семінарських занять та самостійної роботи.....	10
5. Словник основних понять.....	35
6. Питання для перевірки знань.....	38
7. Список рекомендованих джерел, літератури та корисних посилань.....	40

1. ВСТУП

«Nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest» – «Не може бути спадкування в одній частині майна за заповітом, а в іншій – за законом» – принцип Римського права.

Інститут спадкового права в усіх сучасних правових системах, є одним із найважливіших. Його значимість обумовлюється, зокрема тим, що нормами спадкового права відбувається забезпечення порядку передачі майна, правовий захист спадкоємців, захист сімейних та соціальних цінностей, сприяння ефективному використанню ресурсів.

Враховуючи зазначене, актуальними є питання забезпечення порядку та справедливості при передачі майна від покоління до покоління. Саме цим, на нашу думку, пояснюється значна кількість наукових праць, публікацій практикуючих юристів у сфері спадкового права. Разом із тим, щороку все більше і більше студентів цікавлять питання правового регулювання окремих видів спадкування, укладення спадкового договору, посвідчення заповіту, поділу спадкового майна, оформлення спадкових прав тощо.

У зв'язку з цим, вивчення дисципліни «Спадкове право» є важливою та невід'ємною частиною правової освіти студентів спеціальності 081 «Право»

Основними завданнями вивчення дисципліни «Спадкове право» є: поглиблене вивчення законодавства, що регулює спадкові відносини; ознайомлення з колом суспільних відносин, що складають предмет спадкового права; формування уявлень про основні поняття й категорії цього інституту права; вивчення новітніх теоретичних поглядів на розв'язання проблем колізії норм в галузі спадкового права та рекомендацій щодо удосконалення чинного законодавства, яке регулює спадкові відносини; дослідження особливостей цивільного судочинства по розгляду спадкових справ; аналіз нотаріальної практики щодо реалізації та оформлення спадкових правовідносин; набуття навичок практичного використання теоретичних знань у фаховій діяльності.

Удосконалення навчального процесу та науково-методичного забезпечення у сфері спадкового права є актуальною потребою. Тому укладач пропонованого посібника зробив спробу систематизувати і в логічній послідовності, дотримуючись принципу науковості, викласти матеріал до вивчення курсу «Спадкове право».

2. СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

 <p>ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Богдана Хмельницького</p>	Силабус навчальної дисципліни «СПАДКОВЕ ПРАВО»			
	Статус дисципліни: навчальна дисципліна вибіркового компонента фахового переліку (внутрішньогалузева)			
Галузь знань	«Право»			
Спеціальність	081 «Право»			
Освітня програма	«Приватне право та інтелектуальна власність»			
Ступінь вищої освіти	Магістр			
Форма навчання	Денна, заочна			
Курс	1 курс			
Семестр	2			
Обсяг дисципліни	Кредити	3	Години	90
Семестровий контроль	Залік			
Викладач	Тараненко Олег Миколайович, кандидат історичних наук, доцент			
Контактна інформація	kaf.iv.cpd@vu.cdu.edu.ua			
Кафедра	Інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін			
Навчально-науковий інститут / Факультет	Економіки і права			
Мова викладання	Українська			
Предмет навчання (Що буде вивчатися)	Предметом вивчення курсу є система правових норм і принципів, які визначають порядок передачі майна та прав після смерті особи.			
Мета (Чому це цікаво/потрібно вивчати)	Метою курсу є глибоке та ґрунтовне вивчення студентами системи, принципів й методів правового регулювання суспільних відносин правонаступництва, тобто наступництва одних суб'єктів цивільного права – фізичних, юридичних осіб, держави, територіальної громади у правах та обов'язках фізичної особи, що померла.			
Програмні результати (Чому можна навчитися)	У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть: РН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження. РН 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.			

	<p>РН 8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.</p> <p>РН 13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.</p>
<p>Компетентності (Як можна користуватися набутими знаннями і вміннями)</p>	<p>Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері права.</p> <p>Загальні компетентності:</p> <p>ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК10. Здатність розробляти проекти та управляти ними.</p> <p>Спеціальні (фахові компетентності):</p> <p>СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.</p> <p>СК9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.</p> <p>СК12. Здатність утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.</p> <p>СК13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.</p>
<p>Зміст дисципліни</p>	<p>Змістовий модуль 1. Теоретичні основи спадкового права</p> <p>Тема 1. Поняття спадкового права та його джерела</p> <p>Тема 2. Спадкові правовідносини. Суб'єкти спадкового права</p> <p>Тема 3. Відкриття спадщини</p> <p>Тема 4. Спадкування за заповітом</p> <p>Змістовий модуль 2. Реалізація права на спадщину</p> <p>Тема 4. Спадкування за законом</p>

	Тема 6. Прийняття спадщини. Реалізація спадкових прав Тема 7. Оформлення права на спадщину Тема 8. Спадковий договір	
Розподіл годин	Лекційні	14 год./ 2 год
	Практичні/семінарські	16 год./2 год
	Лабораторні	-
	Самостійна робота	60 год./ 86 год
Критерії оцінювання роботи студентів	<p>Поточними формами контролю є: стандартизовані тести; реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; студентські презентації та виступи на наукових заходах; інші види індивідуальних та групових завдань. Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни, який визначається до кожного завдання через якісні критерії і трансформується в мінімальну позитивну оцінку обраної для даної дисципліни шкали. Після завершення курсу використана шкала перенормовується у накопичувальну 100-бальну і ЄКТС (А, В, С, D, E, FX, F) шкали. Контроль проводиться у чотири етапи: вхідний (у формі тестів для визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, що забезпечують цей курс; за результатами цього контролю розробляються заходи індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу тощо), поточний (при проведенні лекцій, практичних, лабораторних, семінарських та інших занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентом матеріалу курсу та підготовленості студента до виконання конкретних видів навчальної діяльності), проміжний (модульного; при завершенні вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни) та семестровий контроль.</p>	
Матеріально-технічне забезпечення	Аудиторія теоретичного навчання, лабораторне обладнання, навчальні стенди, проектор, ноутбук, смартфон, наукова література, презентаційні матеріали	

3. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПАДКОВОГО ПРАВА

Лекція 1. Тема «Поняття спадкового права та його джерела» (2 год.)

План лекції:

1. Поняття, предмет спадкового права і процесу.
2. Принципи спадкового права
3. Джерела спадкового права

Рекомендована література: усі базові джерела.

Лекція 2. Тема «Спадкові правовідносини. Суб'єкти спадкового права» (2 год.)

План лекції:

1. Загальні положення про спадкові правовідносини.
2. Спадкодавець.
3. Правовий статус спадкоємців.
4. Відказоодержувач.
5. Виконавець заповіту та його повноваження.

Рекомендована література: усі базові джерела.

Лекція 3. Тема «Відкриття спадщини» (2 год.)

План лекції:

1. Поняття відкриття спадщини та правове значення
2. Поняття та значення часу відкриття спадщини
3. Поняття та значення місця відкриття спадщини
4. Повідомлення спадкоємців про відкритті спадщини, органи та їх повноваження
5. Склад спадщини

Рекомендована література: усі базові джерела.

Лекція 4. Тема «Спадкування за заповітом» (2 год.)

План лекції:

1. Поняття заповіту. Зміст заповіту. Форма заповіту.
2. Особливості заповідальних розпоряджень заповідача.
3. Право на обов'язкову частку у спадщині.
4. Позбавлення спадщини. Недійсність заповіту.

Рекомендована література: усі базові джерела.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. РЕАЛІЗАЦІ ПРАВА НА СПАДЩИНУ

Лекція 5. Тема «Спадкування за законом» (2 год.)

План лекції:

1. Юридичний склад спадкування за законом
2. Відмінність спадкування за законом від спадкування за заповітом
3. Черги спадкоємців за законом та їх склад
4. Зміна черговості при спадкуванні за законом

Рекомендована література: усі базові джерела.

Лекція 6. Тема «Прийняття спадщини.

Реалізація спадкових прав» (2 год.)

План лекції:

1. Порядок прийняття спадщини
2. Відмова від прийняття спадщини
3. Правові наслідки прийняття та відмови від прийняття спадщини
4. Усунення від права на спадкування
5. Порядок визнання спадщини відумерлою

Рекомендована література: усі базові джерела.

Лекція 7. Тема «Оформлення права на спадщину» (2 год.)

План лекції:

1. Загальні положення щодо оформлення права на спадщину
2. Процесуальні особливості видачі свідоцтва про право на спадщину
3. Спадкова справа
4. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину. Скасування свідоцтва

Рекомендована література: усі базові джерела.

4.ЗАВДАННЯ ТА ВПРАВИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Плани семінарських занять з курсу Семінарське заняття 1. Тема «Поняття спадкового права та його джерела»

Питання, що виносяться для обговорення:

1. Поняття, предмет спадкового права і процесу.
2. Основні риси та етапи історичного розвитку спадкового права.
3. Принципи спадкового права
4. Джерела спадкового права
5. Порівняльний аналіз спадкового права зарубіжних країн

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття спадкового права.
2. Чи можна спадкове право вважати інститутом цивільного права?
3. Які суспільні відносини виступають предметом регулювання спадкового права?
4. Чим відрізняється універсальне правонаступництво від сингулярного?
5. Проведіть порівняльний аналіз поняття «спадкування» в Україні та інших зарубіжних країнах.
6. Чим відрізняється право спадкування в об'єктивному значенні від права спадкування в суб'єктивному значенні?
7. Охарактеризуйте принципи спадкового права.
8. Які нормативно-правові акти відносяться до джерел спадкового права?

Практичні завдання:

Завдання 1.

Дайте порівняльну характеристику універсального та сингулярного правонаступництва. Наведіть приклади універсального та сингулярного правонаступництва.

Завдання 2.

Відобразіть схематично структуру джерел спадкового права.

Тестові завдання

1. Спадкове право є інститутом (підгалуззю):
 - а) Конституційного права;
 - б) Цивільного права;
 - в) Трудового права;

- г) Адміністративного права.
- 2. Які існують види правонаступництва?**
- а) роздільне і нероздільне;
 - б) пряме і непряме;
 - в) універсальне і сингулярне;
 - г) первинне і вторинне.
- 3. Відповідно до положень Цивільного кодексу України спадкування це:**
- а) перехід прав та обов'язків від юридичної особи до фізичної особи;
 - б) перехід прав та обов'язків від фізичної особи, яка померла, до інших осіб;
 - в) припинення особистих прав і обов'язків;
 - г) усі відповіді вірні.
- 4. Предметом спадкового права є:**
- а) суспільні відносини, які виникають при вчиненні злочину між особою, яка його вчинила, та державою, від імені якої виступають відповідні правоохоронні органи;
 - б) суспільні відносини, які виникають між суб'єктами публічної адміністрації та приватними особами;
 - в) суспільні відносини, що виникають виключно за наявності такої обов'язкової умови як смерть фізичної особи і наявність у неї майнових прав та обов'язків;
 - г) майнові та особисті немайнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.
- 5. Що з переліченого є ознаками спадкового права?**
- а) Порядок правонаступництва визначається законодавцем;
 - б) Перехід майнових прав і обов'язків померлого громадянина до його правонаступників;
 - в) правонаступника визначає правопопередник, а за відсутності його волевиявлення – законодавець;
 - г) Усі відповіді вірні.
- 6. Що з переліченого НЕ відноситься до принципів спадкового права?**
- а) Рівність спадкових часток при спадкуванні (рівність спадкоємців) за законом;
 - б) Захист непрацевдатних родичів і членів сім'ї заповідача;
 - в) Послідовність (черговість) закликання до спадщини при спадкуванні за законом;
 - г) Рівноправність у праці й зайнятості, заборона дискримінації в праці.

- 7. У разі неможливості врегулювання спадкових правовідносин в межах нотаріального процесу – при виникненні спірності прав, обов’язків або юридичних обставин, вони стають предметом розгляду справ:**
- а) Конституційним судом;
 - б) судами загальної юрисдикції;
 - в) Верховним судом;
 - г) судом з прав людини.
- 8. Найпоширенішим в Україні видом джерел спадкового права є:**
- а) Нормативно-правовий акт;
 - б) Правовий звичай;
 - в) Судовий чи адміністративний прецедент;
 - г) Нормативний договір.
- 9. Джерелами спадкового права є:**
- а) Конституція України;
 - б) Міжнародні договори, конвенції;
 - в) Цивільний кодекс України;
 - г) Закони України;
 - д) Усі відповіді вірні.
- 10. Із скількох глав складається книга 6 Цивільного кодексу України?**
- а) 5;
 - б) 17;
 - в) 7;
 - г) 8.

Презентації (доповіді) до теми:

1. Історія становлення та розвитку спадкового права в Україні.
2. Запозичення елементів римського спадкового права в сучасному спадковому праві України.
3. Порівняльний аналіз спадкування в Україні та в країнах ЄС
4. Аналіз спадкового права окремих країн ЄС
5. Реалізація спадкових прав у країнах континентальної та англо-американської правових систем

Семінарське заняття 2. Тема «Спадкові правовідносини.

Суб’єкти спадкового права»

Питання, що виносяться для обговорення:

1. Загальні положення про спадкові правовідносини.
2. Спадкодавець.
3. Правовий статус спадкоємців.
4. Відказоодержувач.

5. Виконавець заповіту та його повноваження.

Питання для самоконтролю:

1. Що є підставою виникнення спадкових правовідносин?
2. З яких елементів складаються спадкові правовідносини?
3. Що собою являє зміст спадкових правовідносин?
4. Що є основною правовою відмінністю спадкодавця від інших суб'єктів спадкових правовідносин?
5. Що не входить до складу спадщини?
6. Якими повноваженнями наділений виконавець заповіту?

Тестові завдання:

1. Сутністю спадкових правовідносин є:

- а) перехід прав та обов'язків спадкоємця до інших осіб, у тому числі кредиторів спадкодавця;
- б) перехід прав та обов'язків спадкодавця до інших осіб, у тому числі кредиторів спадкодавця;
- в) перехід прав та обов'язків кредитора до інших осіб;
- г) перехід прав та обов'язків ліцензіата до ліцензіара.

2. Носій прав і обов'язків, передбачених нормами спадкового права:

- а) об'єкт спадкових правовідносин;
- б) суб'єкт спадкових правовідносин;
- в) об'єктивна сторона спадкових правовідносин;
- г) суб'єктивна сторона спадкових правовідносин.

3. Об'єктом спадкового правонаступництва є:

- а) право на участь у товариствах та членство в об'єднаннях громадян;
- б) права та обов'язки особи як засновника громадської організації;
- в) право на відпочинок, соціальний захист, безпечні та здорові умови праці;
- г) земельні ділянки;
- д) усі відповіді вірні.

4. Хто є суб'єктом спадкових правовідносин

- а) спадкодавець;
- б) спадкоємець;
- в) відказоодержувач;
- г) кредитор;
- д) усі вказані особи є суб'єктами спадкових правовідносин.

5. Спадкодавцями можуть бути:

- а) виключно фізичні особи;

- б) виключно юридичні особи;
- в) як фізичні так і юридичні особи;
- г) виключно дієздатні особи.

6. Спадкоємець – це:

- а) особа, яка складає заповіт (розпорядження про розподіл свого майна після смерті) і визначає, яким чином повинно бути розподілено її майно;
- б) це особа, яка отримує відмову або відхилення від іншої сторони у виконанні або задоволенні певної вимоги, претензії, запитання чи іншого запиту;
- в) вказана у заповіті або у законі особа, до якої переходять цивільні права і обов'язки спадкодавця;
- г) усі відповіді вірні.

7. Покладання заповідачем на спадкоємця виконання за рахунок спадкового майна певних дій на користь третьої особи, яка вказана у заповіті, називається:

- а) фрегат;
- б) легат;
- в) батат;
- г) статут.

8. Відказоодержувачами можуть бути:

- а) особи, які входять, а також ті, які не входять до числа спадкоємців за законом;
- б) виключно особи, які входять до числа спадкоємців за законом;
- в) виключно особи, які не входять до числа спадкоємців за законом;
- г) виключно особи, які посвідчили заповіт.

9. З якого моменту виникає право відказоодержувача на отримання майнових прав за заповідальним відказом?

- а) з часу відкриття спадщини;
- б) з часу видачі свідоцтва на спадщину;
- в) з часу визнання спадщини відумерлою;
- г) з моменту смерті спадкодавця.

10.Що з переліченого не входить до складу спадщини?

- а) особисті немайнові права;
- б) право на відшкодування шкоди;
- в) право на аліменти, пенсію, допомогу та інші встановлені законом виплати
- г) усі відповіді вірні.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Охарактеризуйте права та обов'язки суб'єктів спадкових правовідносин.

Презентації (доповіді) до теми:

1. Спадкові правовідносини, що виникають між громадянами України та іноземцями за межами України.
2. Правове становище спадкоємців як учасників спадкових правовідносин.
3. Визначення впливу сімейного статусу на спадкові правовідносини.
4. Дитина як спадкоємець: Особливості спадкування для неповнолітніх

Семінарське заняття 3. Тема «Відкриття спадщини»

Питання, що виносяться для обговорення:

1. Поняття відкриття спадщини та правове значення
2. Поняття та значення часу відкриття спадщини
3. Поняття та значення місця відкриття спадщини
4. Повідомлення спадкоємців про відкритті спадщини, органи та їх повноваження
5. Склад спадщини

Питання для самоконтролю:

1. Які є підстави відкриття спадщини?
2. Яке юридичне значення моменту відкриття спадщини?
3. Що визнається часом відкриття спадщини?
4. У яких випадках фізична особа може бути оголошена судом померлою?
5. Що є місцем відкриття спадщини?
6. Які відомості з'ясовує нотаріус при зверненні спадкоємця у зв'язку з відкриттям спадщини?
7. Що входить до складу спадщини?
8. Які обов'язки переходять до спадкоємців?
9. Чи можливо отримати спадщину, якщо пропущений строк для прийняття спадщини?

Тестові питання до теми 3. «Відкриття спадщини»

- 1. Що розуміється під поняттям спадщина відповідно до Цивільного кодексу України?**
 - а) особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті;
 - б) права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті;
 - в) права та обов'язки, що належали спадкоємцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті;
 - г) явища культури, науки, побуту, що залишилися від попередніх часів, від попередніх діячів
- 2. Спадщина відкривається:**
 - а) внаслідок смерті особи;
 - б) внаслідок оголошення особи померлою;
 - в) внаслідок визнання особи недієздатною;
 - г) вірні відповіді а) б);
 - д) усі відповіді вірні.
- 3. Якщо протягом однієї доби померли особи, які могли б спадкувати одна після одної, відповідно до положень ЦК України, спадщина відкривається:**
 - а) одночасно і окремо щодо кожної з них;
 - б) виключно одночасно;
 - в) виключно окремо щодо кожної з них;
 - г) незалежно одна від одної.
- 4. Після спливу якого терміну фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою?**
 - а) шести місяців;
 - б) одного року?
 - в) двох років;
 - г) п'яти років.
- 5. Порядок оголошення фізичної особи померлою встановлюється:**
 - а) Цивільним процесуальним кодексом України;
 - б) Цивільним кодексом України;
 - в) Кримінальним кодексом України;
 - г) Кримінальним процесуальним кодексом України
- 6. Яким документом підтверджується факт смерті спадкодавця?**
 - а) свідоцтвом про народження
 - б) паспортом;
 - в) свідоцтвом про смерть;

- г) ніякого документу після смерті особи не потрібно.
- 7. Протягом якого терміну спадкоємці фізичної особи, яка оголошена померлою, не мають права відчужувати нерухоме майно, що перейшло до них у зв'язку з відкриттям спадщини?**
- а) протягом шести місяців;
 - б) протягом одного року;
 - в) протягом п'яти років;
 - г) протягом десяти років.
- 8. Місцем відкриття спадщини може бути:**
- а) останнє місце проживання спадкодавця;
 - б) місцезнаходження нерухомого майна або основної його частини;
 - в) місцезнаходження основної частини рухомого майна;
 - г) усі відповіді вірні.
- 9. Як називається сукупність всього майна, яке переходить в спадок після смерті особи?**
- а) спадкова маса;
 - б) спадковий актив;
 - в) спадковий рівень;
 - г) спадковий обов'язок.
- 10. Що з переліченого не входить до складу спадщини?**
- а) борги спадкодавця;
 - б) аліменти, пенсія, допомога або інші виплати, встановлені законом;
 - в) обов'язок сплатити штраф, що був присуджений судом спадкодавцеві за його життя;
 - г) усі відповіді вірні.

Практичні завдання:

Завдання 1.

Гр. Марія Іванова звернулася до нотаріальної контори з проханням видати їй свідоцтво про право на спадщину майна, що належало її чоловікові Михайлу Іванову. До заяви вона додала рішення суду про визнання її чоловіка безвісно відсутнім. Нотаріус, враховуючи, що з дня прийняття судом даного рішення пройшло більше чотирьох років, вирішив, Михайла Іванова слід вважати померлим, і видав Марії Івановій свідоцтво про право на спадщину.

Чи були підстави для оголошення Михайла Іванова померлим? Чи є дії нотаріуса правомірними?

Завдання 2.

Гр. Вікторія Петренко звернулася до нотаріальної контори з проханням видати їй свідоцтво про право на спадщину майна, що належало її чоловікові Олександрові Петренку. До заяви вона додала довідку про те що

її чоловік є безвісно відсутнім внаслідок землетрусу. З моменту завершення роботи спеціальної комісії з надзвичайних ситуацій пройшло два тижні. Нотаріус, враховуючи вище сказане, відмовив у видачі свідоцтва гр. Петренко.

Чи були підстави для оголошення Михайла Іванова померлим? Чи є дії нотаріуса правомірними?

Завдання 3.

Розкрийте підстави закликання до спадкування та порядок повідомлення спадкоємців про відкриття спадщини.

Завдання 4

У гр. Зінаїди Мироненко після смерті залишилися два повнолітніх сина – Олег та Андрій. Майно, що залишилося після смерті гр. Мироненко, складалося з житлового будинку, та предметів домашньої обстановки та побуту. Через місяць після похорону матері Олег сказав Андрію (який страждав на алкогольну залежність), що ще за життя мати склала заповіт, в якому все своє майно заповідала йому, Олегу. Але оскільки вони рідні брати, то Олег, дозволив Андрію, взяти собі телевізор з будинку матері. Андрій не заперечував, подякував братові і забравши телевізор, більше ніяких претензій до Олега не пред'являв.

Через півроку, оскільки інших заяв не надійшло, нотаріус видав Олегу Мироненко свідоцтво про право на спадщину за законом на все майно.

Чи були порушені в даному випадку норми чинного законодавства? Якщо так то які?

Презентації (доповіді) до теми:

1. Процедура відкриття спадщини та закликання до спадкування.
2. Об'єкти спадкування.
3. Особливості спадкування окремих видів майна.
4. Спадкування корпоративних прав.
5. Право на спадщину в цивільному шлюбі.

Семінарське заняття 4. Тема «Спадкування за заповітом»

Питання, що виносяться для обговорення:

1. Поняття заповіту. Зміст заповіту. Форма заповіту.
2. Особливості заповідальних розпоряджень заповідача.
3. Право на обов'язкову частку у спадщині.
4. Позбавлення спадщини. Недійсність заповіту.

Питання для самоконтролю:

1. Які специфічні ознаки заповіту як особливого цивільно-правового правочину?
2. Поясніть сутність принципу свободи заповіту.

3. У яких випадках посвідчення заповіту є обов'язковим при свідках?
4. Яким чином засвідчується оголошення змісту секретного заповіту?
5. В чому полягає відмінність спільного заповіту подружжя від спадкового договору?
6. Чи можливе скасування спільного заповіту подружжя після смерті одного з них?

Тестові завдання:

1. Заповіт це:

- а) особисте усне розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті;
- б) особисте письмове розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті;
- в) особисте усне розпорядження юридичної особи на випадок її ліквідації;
- г) особисте письмове розпорядження юридичної особи на випадок її ліквідації;

2. Право на заповіт має:

- а) фізична особа з повною цивільною дієздатністю;
- б) фізична особа з частковою цивільною дієздатністю;
- в) будь-яка фізична особа;
- г) будь-яка фізична або юридична особа.

3. Які існують види заповіту за суб'єктивним складом?

- а) секретний заповіт, заповіт з участю свідків;
- б) частковий заповіт, натуральний заповіт, пропорційний заповіт;
- в) особистий заповіт, заповіт подружжя;
- г) усі відповіді вірні.

4. Які загальні вимоги до форми заповіту визначені у Цивільному кодексі України?

- а) заповіт складається у письмовій формі, із зазначенням місця та часу його складення;
- б) заповіт має бути особисто підписаний заповідачем;
- в) заповіт має бути посвідчений нотаріусом або іншими посадовими, службовими особами;
- г) усі відповіді вірні.

5. Виберіть з переліку осіб, які мають право посвідчити заповіт:

- а) посадова особа органу місцевого самоврядування;
- б) нотаріус;
- в) ректор університету;
- г) капітан судна;
- д) начальник експедиції;
- е) головний лікар;

- ж) директор заводу.
- 6. Які особи мають право на обов'язкову частку у спадщині?**
- а) працездатна вдова (вдівець);
 - б) працездатні батьки;
 - в) малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця;
 - г) усі перелічені особи мають право на обов'язкову частку у спадщині.
- 7. «На спадкоємця, до якого переходить житловий будинок, квартира або інше рухоме або нерухоме майно, заповідач має право покласти обов'язок надати іншій особі право користування ними. Право користування житловим будинком, квартирою або іншим рухомим або нерухомим майном зберігає чинність у разі наступної зміни їх власника.» Цей обов'язок має назву:**
- а) заповіт з умовою
 - б) представлення до спадщини
 - в) заповідальний відказ
 - г) обов'язкові дії для вступу у спадщину за заповітом
- 8. Якщо заповідач у заповіті залишає все своє майно двом синам, але про дружину взагалі не згадує, то це має назву:**
- а) пряме позбавлення спадщини
 - б) безпосереднє позбавлення спадщини
 - в) побічне позбавлення спадщини
 - г) безповоротне позбавлення спадщини
- 9. В яких випадках заповіт є недійсним?**
- а) він складений особою, яка мала на це права;
 - б) заповіт складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення;
 - в) якщо волевиявлення заповідача було вільним відповідало його волі;
 - г) усі відповіді вірні.
- 10. Заповіт, посвідчений нотаріусом за межами свого нотаріального округу є:**
- а) дійсним;
 - б) неактуальним;
 - в) недійсним;
 - г) переадресованим.

Практичні завдання:

Завдання 1. Підготуйте зразок заповіту подружжя.

Завдання 2. Підготуйте зразок заповіту з умовою.

Завдання 3. Підготуйте зразок заповіту з заповідальним відказом.

Завдання 4. Один з подружжя Валентин помер, залишивши заповіт, за яким усе своє майно (приватний будинок) передавав своєму товаришу Миколі. Дочка і син Валентина звернулися із заявою до суду про визнання заповіту недійсним, оскільки, на їх думку, в момент складання заповіту їх батько Валентин не розумів значення своїх дій.

Яке рішення повинен постановити суд, якщо зазначений приватний будинок є спільною сумісною власністю подружжя (спадкодавця Валентина та його дружини Катерини)? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 5. Спадкодавець Петро згідно заповіту залишив усе своє майно своїй дочці гр. Наталії. Після його смерті залишились дружина гр. Вікторія та два сини гр. Павло та Сергій, один з яких інвалід. Разом із тим у Павла також була донька гр. Анастасія, яка померла до відкриття спадщини, залишивши двох малолітніх дітей (внуків спадкодавця Дениса та Назара).

З'ясуйте хто і яку частку від спадщини отримає в даному випадку? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 6. Сергій склав заповіт, який посвідчив у нотаріуса. Не дивлячись на те, що не було відмови від спадщини, не мало місце неприйняття спадщини, не було усунення спадкоємців від права на спадкування, а також майно не заповідалося територіальній громаді, суд за заявою територіальної громади визнав спадщину Сергія відумерлою.

З'ясуйте чи є рішення суду в даному випадку правомірним? Відповідь обґрунтуйте.

Презентації (доповіді) до теми:

1. Види заповіту: порівняльний аналіз.
2. Заповіт у зарубіжних країнах.
3. Особливості посвідчення заповітів під час дії воєнного стану.
4. Нотаріальне посвідчення заповіту.
5. Особливості виконання заповіту.

Семінарське заняття 5. Тема «Спадкування за законом»

Питання, що виносяться для обговорення:

1. Юридичний склад спадкування за законом
2. Відмінність спадкування за законом від спадкування за заповітом
3. Черги спадкоємців за законом та їх склад
4. Зміна черговості при спадкуванні за законом
5. Спадкування усиновленим та усиновлювачем.
6. Спадкування за правом представлення.

Питання для самоконтролю:

1. Які є підстави для спадкування за законом?
2. Наведіть приклади споріднення по прямій (висхідній/низхідній) та боковій лінії.
3. Що є доказом родинних відносин спадкоємців зі спадкодавцем?
4. В чому відмінність спадкування за законом від спадкування за заповітом?
5. В чому відмінність договірною та судового порядку зміни черговості спадкування?
6. Чи може спадкоємець за законом, який закликається до спадкування, відмовитись від прийняття спадщини?
7. Якими обставинами обумовлений перехід права на спадкування від однієї черги спадкоємців до іншої?

Тестові завдання:

- 1. У яких випадках може бути спадкування за законом?**
 - а) заповіт складено і посвідчено;
 - б) відсутній заповіт;
 - в) заповіт визнано недійсним;
 - г) вірні відповіді б), в);
 - д) усі відповіді вірні.
- 2. Що є підставами закликання до спадкування за законом?**
 - а) усиновлення;
 - б) проживання однією сім'єю не менше одного року;
 - в) перебування на утриманні спадкодавця не менше 2 років до його смерті;
 - г) усі відповіді вірні.
- 3. Що з переліченого не є підставами закликання до спадкування за законом?**
 - а) родинні стосунки;
 - б) шлюб;
 - в) перебування на утриманні спадкодавця не менше 2 років;
 - г) усиновлення.
- 4. Скільки черг спадкоємців за законом передбачено у відповідності до положень Цивільного кодексу України?**
 - а) 8;
 - б) 6;
 - в) 7;
 - г) 5;

5. У другу чергу право на спадкування за законом мають:

- а) рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід як батька, так і матері;
- б) діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки;
- в) рідні дядько та тітка спадкодавця;
- г) особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як 5 років до часу відкриття спадщини.

6. У четверту чергу право на спадкування за законом мають:

- а) рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід як батька, так і матері;
- б) діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки;
- в) рідні дядько та тітка спадкодавця;
- г) особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як 5 років до часу відкриття спадщини.

7. Який строк мають тривати фактичні шлюбні відносини для того, щоб чоловік або жінка входили до кола спадкоємців за законом?

- а) 1 рік;
- б) 3 роки;
- в) 5 років;
- г) 10 років.

8. Які існують види зміни черговості спадкування?

- а) первинний і вторинний;
- б) договірний і судовий;
- в) судовий і виконавчий;
- г) примусовий і добровільний.

9. Хто вважається утриманцем спадкодавця?

- а) особа є неповнолітньою або непрацездатною за віком або за станом здоров'я;
- б) особа яка отримувала від спадкодавця матеріальну допомогу, і яка була для неї єдиним або основним джерелом засобів до існування;
- в) особа яка перебувала на утриманні спадкодавця не менше 5 років
- г) усі перелічені особи є утриманцями спадкодавця.

10. Частки у спадщині кожного із спадкоємців за законом є:

- а) рівними;
- б) прямопропорційними;
- в) стандартними;
- г) абсолютними.

Практичні завдання:

Завдання 1. Подружжя Нечипоренко мали доньку, неповнолітнього сина, тітку і крім цього на їх утриманні з 30 червня 2016 року знаходився родич Петро віком 63 роки, який весь час проживав спільно з ними.

У червні 2021 року подружжя Нечипоренко загинуло в автокатастрофі, не залишивши заповіту. Після їх смерті відкрилася спадщина загальною вартістю 80 тис грн., включаючи предмети домашньої обстановки та вжитку вартістю 40 тис. грн.

Визначте коло спадкоємців та вартість майна, яке кожен з них успадковує.

Завдання 2. Батько та син Самойленко 12.12.2023 р. вирушили в гори. Через кілька годин погода різко погіршилась і від сина до рятувального центру надійшло радіоповідомлення, що його батько провалився у льодову розщілину і загинув, а він сам потребує термінової допомоги. Тільки наступного дня рятувальники знайшли Самойленків – і батько, і син були мертвими.

Для кого повинна бути відкрита спадщина після Самойленків, якщо після батька Самойленка залишились живими його дружина, дочка і онука від померлого раніше старшого сина, а у сина Самойленка – дружина і син?

Завдання 3. 13.04.2023 р. Андрій Прокопчук загинув. З 2008 р. він перебував в зареєстрованому шлюбі із Ольгою Прокопчук та мав сина Прокопчук Юрія 2011 р.н. З 2015 р. Андрій Прокопчук проживав з Юлією Пономаренко однією сім'єю, і перебував з нею у фактичних шлюбних відносинах. У приватній власності Андрія Прокопчука перебували квартира та будинок, які були набуті ним під час перебування у зареєстрованому шлюбі з із Ольгою Прокопчук та одночасного проживання у фактичних шлюбних відносинах із Юлією Пономаренко. Після смерті Андрія Прокопчука Юлія Пономаренко. звернулася до суду з позовом про визнання права власності на спадкове майно – квартиру та будинок спадкодавця Андрій Прокопчук, посилаючись на те, що вона належить до числа спадкоємців четвертої черги.

Яке рішення повинен прийняти суд? Відповідь обґрунтуйте.

Презентації (доповіді) до теми:

1. Особливості правового регулювання спадкування за законом в інших країнах.
2. Зміна черговості спадкоємців при спадкуванні за законом на підставі рішення суду.
3. Порівняльний аналіз кола спадкоємців за законом за римським приватним правом та Цивільним кодексом України 2003р.

**Семінарське заняття 6. Тема «Прийняття спадщини.
Реалізація спадкових прав»**

Питання, що виносяться для обговорення:

1. Порядок прийняття спадщини
2. Відмова від прийняття спадщини
3. Правові наслідки прийняття та відмови від прийняття спадщини
4. Усунення від права на спадкування
5. Порядок визнання спадщини відумерлою
6. Пред'явлення кредиторами спадкодавця вимог до спадкоємців.

Питання для самоконтролю:

1. Яким чином відбувається прийняття спадщини?
2. Які юридичні наслідки тягне за собою прийняття спадщини?
3. Які правові наслідки відмови від прийняття спадщини?
4. Чи можуть спадкоємці самостійно поділити спадщину між собою?
5. За яких умов особа може бути позбавлена права на спадкування?
6. За яких умов спадщина може бути визнана відумерлою?
7. Чи існує відповідальність спадкоємців по боргах спадкодавця?

Тестові завдання:

1. **Прийняття спадщини є:**
 - а) умовним;
 - б) безумовним;
 - в) відносним;
 - г) абсолютним.
2. **Який строк встановлюється для прийняття спадщини за загальним правилом?**
 - а) 3 місяці;
 - б) 6 місяців;
 - в) 9 місяців;
 - г) 12 місяців.
3. **Які обставини не відносяться до об'єктивних, непереборних, істотних обставин для встановлення додаткового строку для прийняття спадщини?**
 - а) тривала хвороба;
 - б) перебування спадкоємця тривалий час за межами України;
 - в) перебування спадкоємця у відрядженні;
 - г) відбування покарання в місцях позбавлення волі;
 - д) перебування на строковій військовій службі в Збройних Силах України.

- 4. Неповнолітня особа може відмовитися від прийняття спадщини:**
- а) за власним бажанням;
 - б) за згодою батьків (усиновлювачів);
 - в) за згодою піклувальника і органу опіки та піклування;
 - г) вірні відповіді б), в);
 - д) усі відповіді вірні.
- 5. Якщо від прийняття спадщини відмовився один із спадкоємців за заповітом, частка у спадщині, яку він мав право прийняти, переходить до інших спадкоємців за заповітом і розподіляється між ними:**
- а) порівну;
 - б) за домовленістю;
 - в) у судовому порядку;
 - г) нотаріусом.
- 6. Якщо спадкоємець, який постійно проживав разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом встановленого строку він не заявив про відмову від неї, то це буде:**
- а) пасивне спадкування;
 - б) активне спадкування;
 - в) первинне спадкування;
 - г) вторинне спадкування.
- 7. Якщо спадкоємець, який не проживав постійно із спадкодавцем на час відкриття спадщини, але бажає прийняти спадщину, і подав нотаріусу заяву про прийняття спадщини, то це буде:**
- а) пасивне спадкування;
 - б) активне спадкування;
 - в) первинне спадкування;
 - г) вторинне спадкування.
- 8. Які обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини, можуть входити до складу спадщини?**
- а) обов'язки за цивільно-правовими договорами;
 - б) обов'язки з відшкодування матеріальної чи моральної шкоди, присуджені судом за життя спадкодавця;
 - в) витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця;
 - г) обов'язки за договором оренди житла з викупом;
 - д) усі відповіді вірні.
- 9. Майно, що залишилося після померлої особи, і на яке ніхто не заявляє або не може заявити домагань ні за заповітом, ні за правом спадкування за законом називається:**
- а) відкликана спадщина;
 - б) незаконна спадщина;
 - в) прострочена спадщина;
 - г) відумерла спадщина.

10. В якому об'ємі спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора?

- а) спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю;
- б) спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину;
- в) спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості свого майна;
- г) спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора частково.

Практичні завдання:

Завдання 1. Підготуйте зразок заяви про прийняття спадщини.

Завдання 2. Підготуйте зразок заяви про відмову від прийняття спадщини.

Завдання 3. Підготуйте зразок заяви про надання додаткового строку для прийняття спадщини.

Завдання 4. У березні 2023 р. помер громадянин Петренко, який проживав у селі Геронимівка Черкаського району Черкаської області. За заповітом все належне йому майно, у тому числі будинок, господарські будівлі, присадибна ділянка, мало перейти до його племінниці Катерини, яка проживала у Канаді. У вересні 2023 р. Катерина приїхала у відрядження до Черкас і тільки тоді довідалась, що Петренко помер і на її ім'я ним складено заповіт. Катерина звернулась до державної нотаріальної контори у м. Черкаси із заявою про прийняття спадщини. Однак нотаріус відмовив у прийнятті заяви, пославшись на те, що Катерина пропустила шестимісячний строк для прийняття спадщини, а майно померлого Петренка не збереглось, земля присадибної ділянки поділена між сусідами і засаджена ними. Катерина звернулась за консультацією до юриста.

Визначте, які роз'яснення повинен дати юрист. Чи має право Катерина звернутись із позовною заявою до суду і хто повинен бути відповідачем?

Завдання 5. Дідусь заповів усе своє майно найстаршому внукові, який проживав разом із ним. Через рік здоров'я дідуся погіршилося, його поклали у лікарню і підключили до апарату штучного дихання. Внук, провідуючи дідуся у лікарні, вирішив допомогти і позбавити його страждань, відключивши медичне обладнання.

Які правові наслідки потягне реалізація цього наміру?

Завдання 6. Чи буде мати право спадкувати за законом жінка після смерті свого чоловіка, якщо шлюб між ними є недійсним? Відповідь обґрунтуйте.

Семінарське заняття 7. Тема «Оформлення права на спадщину»

Питання, що виносяться для обговорення:

1. Загальні положення щодо оформлення права на спадщину
2. Процесуальні особливості видачі свідоцтва про право на спадщину
3. Спадкова справа
4. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину. Скасування свідоцтва

Питання для самоконтролю:

1. Які юридичні факти нотаріус повинен перевірити та встановити при відкритті провадження щодо видачі свідоцтва про право на спадщину та заведенні спадкової справи?
2. Які документи має подати спадкоємець нотаріусу для того, щоб отримати свідоцтво про право на спадщину за законом?
3. В чому полягає юридичне значення свідоцтва про право на спадщину?
4. В яких випадках нотаріус має право завести спадкову справу?
5. В чому полягають особливості процесуального порядку видачі свідоцтва про право на спадщину?
6. Які є підстави внесення змін до свідоцтва про право на спадщину?
7. Які є підстави визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину?

Тестові завдання:

1. **Заява про прийняття спадщини чи заява про відмову від неї подається особисто спадкоємцем до нотаріальної контори:**
 - а) за місцем відкриття спадщини;
 - б) за місцем проживання спадкоємця;
 - в) за місцем проживання нотаріуса;
 - г) за місцем останнього проживання спадкодавця.
2. **Чи є обов'язковим подання свідоцтва про смерть при заведенні спадкової справи?**
 - а) ні цього не вимагається;
 - б) це можливо лише за згодою спадкоємців;
 - в) бажано, щоб не допустити помилки при заведенні справи;
 - г) так це обов'язково вимагається;
3. **Який документ є свідченням законності переходу права власності на майно від спадкодавця до спадкоємців?**
 - а) заява про прийняття спадщини;
 - б) квитанція про сплату державного мита;
 - в) свідоцтво про право на спадщину;
 - г) договір про передачу власності між нотаріусом і спадкоємцями.

- 4. З якого віку особа має право подати заяву про прийняття спадщини без згоди своїх батьків або піклувальника?**
- а) з 14 років;
 - б) з 18 років;
 - в) з 16 років;
 - г) з 10 років.
- 5. Якщо за місцем проживання спадкодавця і за місцезнаходженням спадкового майна відкриті різні спадкові справи, то:**
- а) справи повинні бути передані до органу місцевого самоврядування, який має визначити яку з справ далі вести;
 - б) справи будуть розглянуті і за місцем проживання спадкодавця, і за місцезнаходженням спадкового майна;
 - в) справи повинні бути передані за належністю нотаріусу, до компетенції якого входить ведення цієї спадкової справи;
 - г) буде розглянута лише справа за місцезнаходженням спадкового майна.
- 6. Коли спадкоємці, які прийняли спадщину, можуть отримати свідоцтво про право на спадщину?**
- а) після закінчення п'яти місяців з часу відкриття спадщини;
 - б) після закінчення шести місяців з часу відкриття спадщини;
 - в) після закінчення семи місяців з часу відкриття спадщини;
 - г) після закінчення восьми місяців з часу відкриття спадщини.
- 7. Кому видається свідоцтво про право на спадщину якщо спадщину прийняло кілька спадкоємців:**
- а) особі найближчого ступеня спорідненості;
 - б) усім спадкоємцям;
 - в) спадкоємцю, який має нерухоме майно;
 - г) особі, яка взяла на себе витрати за поховання спадкодавця.
- 8. Підставою для внесення змін до свідоцтва про право на спадщину є:**
- а) переїзд чи зміна сімейного стану спадкоємців;
 - б) зменшення розміру частки спадкоємця у спадщині за рішенням суду;
 - в) народження дитини у спадкоємця;
 - г) скасування судового рішення про оголошення спадкодавця померлим;
- 9. Що не є підставами внесення змін до свідоцтва про право на спадщину?**
- а) виявлення спадкодавця, який був оголошений померлим;
 - б) зменшення розміру частки спадкоємця у спадщині за рішенням суду;

- в) виявлення спадкового майна, на яке не було раніше видане свідоцтво про право на спадщину, внаслідок чого частки спадкоємців у спадщині змінилися;
- г) виявлення спадкоємця, який вважається таким, що прийняв спадщину, але не отримав свідоцтва про спадщину і виявив намір отримати.

10. Відсутність права спадкування в особи, на ім'я якої було видане свідоцтво, є підставою для...

- а) визнання свідоцтва про право на спадщину недійсним;
- б) визнання заяви про прийняття спадщини такою, що не відповідає дійсності;
- в) скасування свідоцтва про право на спадщину;
- г) внесення змін до свідоцтва про право на спадщину.

Практичні завдання:

Завдання 1. Складіть проект свідоцтва про право на спадщину за законом померлого спадкоємця, який не встиг прийняти спадщину.

Завдання 2. Складіть проект свідоцтва про право на спадщину за законом померлого спадкоємця, який прийняв спадщину, але не оформив свої спадкові права.

Завдання 3. У 2020 р. померла гр. Соколенко Валентина, яка проживала в с. Дубіївка Черкаського району. У Соколенко Валентини було троє дітей: син та дві дочки. Дві дочки прийняли спадщину, а син помер, не встигнувши прийняти спадщину. У померлого сина залишилося двоє синів (онуків Валентини Соколенко).

Кому, з яких підстав, за яких умов, а також у яких частках буде видано свідоцтво про право на спадщину?

Завдання 4. Після смерті у 2022 році гр. Анатолія Винниченка на спадкування майна померлого претендують дружина, яка є інвалідом III групи (гр. Світлана), усиновлений син (гр. Богдан), непрацездатна за віком мати спадкодавця (гр. Марина).

Спадкове майно складається із будинку, що є приватною власністю померлого. Спадкодавцем залишено заповіт на все майно на ім'я усиновленого Богдана Винниченка

Кому та в яких частках мають бути видані свідоцтва про право на спадщину?

Презентації (доповіді) до теми:

1. Поняття та значення інституту прийняття спадщини.
2. Правова характеристика способів прийняття спадщини.
3. Загальна характеристика оформлення спадкових прав в країнах світу.

Семінарське заняття 8. Тема «Спадковий договір»

Питання, що виносяться для обговорення:

1. Поняття та загальна характеристика спадкового договору
2. Юридична характеристика, форма спадкового договору
3. Сторони та предмет спадкового договору
4. Забезпечення виконання спадкового договору
5. Розірвання спадкового договору
6. Договір довічного утримання як вид правочину

Питання для самоконтролю:

1. Які вимоги встановлені щодо укладення спадкового договору?
2. Хто є суб'єктами спадкового договору?
3. Назвіть основні властивості спадкового договору як одного з видів правочинів.
4. У якій формі укладається спадковий договір?
5. Що може бути предметом спадкового договору?
6. Які права відчужувача та обов'язки набувача за спадковим договором?
7. Яким чином відбувається забезпечення виконання спадкового договору?
8. Вкажіть підстави для розірвання спадкового договору.
9. Які підстави визнання спадкового договору недійсним?

Тестові завдання

1. Хто є сторонами спадкового договору?

- а) ліцензіар та ліцензіат;
- б) правоволоділець та користувач;
- в) відчужувач та набувач;
- г) замовник та автор.

2. У якій формі укладається спадковий договір?

- а) спадковий договір укладається у письмовій формі і не обов'язковим є нотаріальне посвідчення, та державна реєстрація у Спадковому реєстрі;
- б) спадковий договір укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, а також державній реєстрації у Спадковому реєстрі;
- в) спадковий договір укладається в усній формі і підлягає нотаріальному посвідченню, а також державній реєстрації у Спадковому реєстрі;

- г) спадковий договір може укладатися як в усній так і письмовій формі і не обов'язковим є нотаріальне посвідчення, та державна реєстрація у Спадковому реєстрі.
- 3. Що з переліченого не відноситься до ознак (властивостей) спадкового договору?**
- а) спадковий договір є одностороннім;
 - б) спадковий договір є консенсуальним;
 - в) спадковий договір є оплатним;
 - г) спадковий договір є підставою виникнення алеаторних зобов'язань;
 - д) набуття права власності однією стороною на майно іншої настає після укладення договору.
- 4. Що з переліченого може бути предметом спадкового договору за участю подружжя?**
- а) майно, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності;
 - б) майно, яке є особистою власністю будь-кого з подружжя;
 - в) майно, яке є власністю дітей подружжя;
 - г) вірні відповіді а), б);
 - д) усі відповіді вірні.
- 5. Набувачем у спадковому договорі може бути:**
- а) виключно фізична особа;
 - б) виключно юридична особа;
 - в) фізична або юридична особа;
 - г) виключно фізична особа, яка досягла 14 років.
- 6. Якщо відчужувач склав заповіт щодо майна, вказаного у спадковому договорі, то такий заповіт є:**
- а) заповіт з умовою;
 - б) таємний заповіт;
 - в) нікчемний заповіт;
 - г) заповіт з підпризначенням.
- 7. З моменту укладення спадкового договору відчужувач може:**
- а) володіти майном;
 - б) розпоряджатися майном;
 - в) володіти майном, але не розпоряджатися ним;
 - г) давати дозвіл на користування майном.
- 8. Якщо за життя відчужувача набувач помер до того, як виконав умови договору, спадковий договір вважається:**
- а) припиненим;
 - б) недійсним;
 - в) виконаним;
 - г) умовним.

9. Хто здійснює контроль за виконанням спадкового договору якщо відчужувач не призначив особу, яка здійснюватиме контроль за виконанням спадкового договору після його смерті або якщо така особа була звільнена від виконання своїх обов'язків?

- а) спадкоємці самостійно;
- б) нотаріус за місцем відкриття спадщини;
- в) вирішується в судовому порядку;
- г) набувач.

10. В яких випадках можливе розірвання спадкового договору?

- а) розірвання спадкового договору неможливе;
- б) спадковий договір може бути розірвано судом на вимогу відчужувача у разі невиконання набувачем його розпоряджень;
- в) спадковий договір може бути розірвано судом на вимогу набувача у разі неможливості виконання ним розпоряджень відчужувача;
- г) вірні відповіді б), в).

Практичні завдання:

Завдання 1. Складіть проект спадкового договору.

Завдання 2. Складіть проект договору довічного утримання.

Завдання 3. Між гр. Остапом та Михайлом було укладено спадковий договір, за умовами якого Остап як відчужувач передає у власність Михайла домоволодіння, а Михайло, в свою чергу зобов'язується забезпечувати відчужувача за свій рахунок продуктами харчування. Внаслідок невиконання набувачем умов договору Остап звернувся до суду з позовною заявою, в якій просив розірвати спадковий договір та повернути йому домоволодіння.

Проаналізуйте ситуацію та дайте обґрунтований коментар.

Завдання 4. 2018 р. гр. Костенко Семен склав та нотаріально посвідчив заповіт, згідно з яким все належне йому майно, в тому числі квартиру, де він проживав, заповідав сину Костенко Максиму. Через рік Костенко Семен уклав договір довічного утримання з гр. Симоненко Миколою. За умовами договору до гр. Симоненко Миколи переходило право власності на квартиру, що належала Семену Костенку. та в якій він проживав. В свою чергу Микола Симоненко (набувач) зобов'язувався утримувати відчужувача довічно та після його смерті оплатити всі витрати, пов'язані зі здійсненням поховання. 29.02.2022 р. Костенко Семен помер. 01.07.2022 р. Костенко Максим звернувся до нотаріуса для оформлення спадкових прав. При цьому з'ясувалося, що право власності на квартиру оформлене на Симоненко Миколу, якому видано свідоцтво про право власності. Костенко Максим звернувся до суду з позовом про визнання

спадкового договору недійсним і визнання за ним права власності на спірну квартиру.

Яке рішення повинен прийняти суд по даній справі? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 5. Між гр. Пилипенко та Макаренко був укладений спадковий договір згідно з яким гр. Макаренко зобов'язувалася утримувати гр. Пилипенко довічно та після її смерті оплатити всі витрати, пов'язані зі здійсненням поховання та встановленням пам'ятника на могилі. В свою чергу до гр. Макаренко переходило право власності на будинок у м. Черкаси, що належав гр. Пилипенко. Через два роки після укладення договору гр. Пилипенко померла. Гр. Макаренко весь цей час доглядала гр. Пилипенко і здійснила витрати на її поховання. Через місяць після смерті гр. Пилипенко її син звернувся до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини, а також з позовною заявою до суду про усунення перешкод в користуванні будинком у м. Черкаси, що належав його матері. В обґрунтування позовних вимог позивач посилався на те, що гр. Макаренко не спорудила пам'ятник на могилі його матері, за її життя не доглядала останню, а на спірний будинок правостановлюючих документів у гр. Макаренко немає і вона не є родичкою спадкодавця.

Яким чином суд повинен вирішити даний спір? Відповідь обґрунтуйте.

Презентації (доповіді) до теми:

1. Становлення інституту спадкового договору: історичний аспект.
2. Порівняльно-правовий аналіз спадкового договору та договору довічного утримання.
3. Спадковий договір за участю подружжя.
4. Загальна характеристика спадкового договору за законодавством країн Європи.

5.СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

Активне спадкування – прийняття спадщини, яке передбачає подання заяви про прийняття спадщини.

Борги спадкодавця – це майнові зобов'язання, які взяв на себе спадкодавець перед фізичними або юридичними особами-кредиторами, але не виконав тому, що смерть позбавила його можливості це зробити.

Виконавець заповіту – це особа, яка має стежити за дотриманням розпоряджень, що містяться у заповіті.

Відказоодержувач – особа, якій належить право вимоги.

Відкриття спадщини – настання таких юридичних фактів, з якими закон пов'язує припинення для спадкодавців та виникнення для спадкоємців спадкових правовідносин.

Відумерла спадщина – це майно, що залишилося після померлої особи, і на яке ніхто не заявляє або не може заявити домагань ні за заповітом, ні за правом спадкування за законом.

Відчужувач – сторона спадкового договору або договору довічного утримання (подружжя, один із подружжя або інша особа), яка передає право власності на своє майно іншій стороні (набувачеві).

Договір довічного утримання (догляду) – договір за яким одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно.

Заповідальний відказ – право спадкодавця тобто розпорядження заповідача, відповідно до якого на спадкоємця покладається обов'язок здійснити будь-яку дію на користь однієї чи кількох осіб (відказоодержувачів).

Заповіт – особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті, стосовно порядку передачі його майна на користь певних осіб.

Заповіт з умовою – один з різновидів заповіту, згідно якого право на спадкування в особи, яка призначена у заповіті, виникає тільки тоді, коли умова виконана

Заповіт подружжя – один із різновидів заповіту, згідно якого фізичні особи, які є подружжям роблять спільне розпорядження на випадок своєї смерті, щодо належного їм спільного майна.

Місце відкриття спадщини – місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні такого майна, або вимоги кредиторів.

Набувач – сторона спадкового договору або договору довічного утримання (фізична або юридична особа), яка зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно.

Недійсний (нікчемний) заповіт – заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення.

Необхідні спадкоємці – особлива категорія спадкоємців, за якими незалежно від змісту заповіту спадкодавця зберігається певна частка у спадщині (обов'язкова), оскільки необхідні спадкоємці, крім негідних, не можуть бути позбавлені права на її успадкування.

Негідні спадкоємці – особи (спадкоємці), які усуваються від права на спадкування.

Об'єкт спадкового наступництва – спадщина (спадкове майно, спадкова маса), тобто уся сукупність прав та обов'язків спадкодавця, в яких він перебував на момент своєї смерті, за умови, що вони за своєю природою не є віддільними від особи їх носія і здатні перейти до інших осіб.

Обов'язкова частка у спадщині – це така частка, яка визначається в розмірі половини від тієї частки, яка належала б кожному зі спадкоємців, що мають право на неї, при спадкуванні за законом, незалежно від змісту заповіту.

Пасивне спадкування – прийняття спадщини спадкоємцем без спеціального волевиявлення.

Правонаступництво – це перехід прав та обов'язків від однієї особи до іншої.

Прийняття спадщини – це вчинення спадкоємцем дій, які виражають його волю на отримання спадщини і засвідчує свою згоду на вступ у всі правовідносини спадкодавця, які в сукупності представляють собою спадщину.

Свідоцтво про право на спадщину – процесуальний нотаріальний акт, який засвідчує перехід права власності на майно спадкодавця до спадкоємців.

Свідоцтво про смерть – це або юридичний документ, виданий медичним працівником, у якому зазначено, коли особа померла, або документ, виданий державним відділом реєстрації актів цивільного стану, який зазначає дату, місце та причину смерті особи.

Секретний заповіт – один з різновидів заповіту, який посвідчується нотаріусом без ознайомлення з його змістом.

Сім'я – особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

Спадкова справа – справа, яка заводиться нотаріусом з надходженням заяви від спадкоємця про відкриття спадщини.

Спадкова трансмісія – це перехід права на прийняття спадщини від померлого спадкоємця, який не встиг реалізувати своє право на прийняття спадщини до його спадкоємців, тобто – перехід права, а не виникнення права на спадкування після смерті першого спадкодавця.

Спадкове право – інститут цивільного права, що регулює відносини, предметом яких є перехід визначених законом цивільних прав та обов'язків

фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) в порядку універсального наступництва.

Спадковий договір – договір за яким одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача.

Спадкодавець – це фізична особа, права та обов'язки якої після смерті переходять до інших осіб.

Спадкоємці – це особи, що набувають право на спадщину (особи, які є живими на момент відкриття спадщини, особи, що були зачаті за життя спадкодавця і народилися після відкриття спадщини, а також юридичні особи та держава).

Спадкування – перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Спадкування за законом – це такий порядок набуття права на спадкування, який заснований на припущенні, що закон, який встановлює коло спадкоємців, черговість їх закликання до спадкування, розміри спадкових часток, відповідає волі спадкодавця, який не побажав або не зміг виразити свою волю інакше – шляхом заповідального розпорядження.

Спадкування за правом представлення – це такий порядок набуття права на спадкування за законом, при якому спадкоємці п'ятої черги включаються до складу першої, другої чи третьої черги замість спадкоємця внаслідок того, що він помер до відкриття спадщини.

Спадщина – це майно, яке переходить в порядку спадкування. Спадщина складається із сукупності майнових прав та обов'язків померлого.

Усунення від права спадкування – це позбавлення права на спадщину негідних спадкоємців, засноване на підставі закону та рішення суду.

Утриманець спадкодавця – неповнолітня або непрацездатна особа, яка не була членом сім'ї спадкодавця, але не менш як п'ять років одержувала від нього матеріальну допомогу, що була для неї єдиним або основним джерелом засобів до існування.

Час відкриття спадщини – день смерті особи або день, з якого вона оголошується померлою.

Черговість спадкування – це певний порядок спадкування, за яким законодавець визначає черговість спадкування відповідно до ступеня спорідненості осіб.

6.ПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Поняття спадкового права.
2. Джерела спадкового права.
3. Принципи спадкового права.
4. Поняття та структура спадкових правовідносин.
5. Поняття «спадкування». Склад спадщини.
6. Види спадкування та їх загальна характеристика.
7. Поняття заповіту, класифікація заповітів.
8. Нотаріальна процедура посвідчення заповітів. Суб'єкти, які наділені повноваженням щодо посвідчення заповітів.
9. Скасування та зміна заповіту .
10. Оголошення заповіту.
11. Недійсність та нікчемність заповіту.
12. Виконання заповіту.
13. Юридичний склад спадкування за законом.
14. Відмінність спадкування за законом від спадкування за заповітом.
15. Черги спадкування.
16. Зміна черговості при спадкуванні за законом.
17. Спадкування усиновленим та усиновлювачем.
18. Особливості спадкування за правом представлення. Співвідношення спадкування за правом представлення від спадкової трансмісії.
19. Спадкування за правом на обов'язкову частку.
20. Спадкування речей звичайної домашньої обстановки та вжитку.
21. Спадкування державою.
22. Визнання спадщини відумерлою.
23. Час та місце відкриття спадщини та їх правове значення.
24. Підстави закликання до спадкування. Порядок повідомлення спадкоємців про відкриття спадщини.
25. Прийняття спадщини. Строки для прийняття спадщини.
26. Способи прийняття спадщини.
27. Подання заяви про прийняття спадщини.
28. Відмова від спадщини та її правові наслідки.
29. Особливості поділу, виділу спадщини.
30. Процесуальні особливості видачі свідоцтва про право на спадщину. Строки видачі свідоцтва про право на спадщину.
31. Спадкова справа
32. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину. Визнання недійсним свідоцтва на спадщину.
33. Державна реєстрація права на спадщину.
34. Поняття та предмет спадкового договору.
35. Суб'єкти (сторони та інші особи) спадкового договору, їх права та обов'язки.

36. Форма спадкового договору та процедура його посвідчення нотаріусом.
37. Спадковий договір за участю подружжя.
38. Накладення та зняття заборони відчуження майна, яке є об'єктом спадкового договору.
39. Здійснення контролю за виконанням умов спадкового договору.
40. Припинення, розірвання спадкового договору та визнання його недійсним.
41. Договір довічного утримання та його співвідношення із спадковим договором.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ, ЛІТЕРАТУРИ ТА КОРИСНИХ ПОСИЛАНЬ

I. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
3. Конвенція про запровадження системи реєстрації заповітів : Міжнародний документ від 16.05.1972. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_678#Text
4. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Окремі питання спадкування : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 11.10.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0064323-11#Text>
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування : Закон України від 20.10.2014 № 1709-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1709-18#Text>
7. Про затвердження Положення про Спадковий реєстр : наказ Міністерства юстиції України від 07.07.2011 № 1810/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11#Text>
8. Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі : постанова КМУ від 11 травня 2011 р. № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-%D0%BF#Text>
9. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
10. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : лист Вищого спеціалізованого суду від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>
11. Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>
12. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
13. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
14. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2017 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

БАЗОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Коротюк О.В. Спадкове право: Коментар до книги VI Цивільного кодексу України [Текст] / О.В. Коротюк; [за заг. ред. О.В. Дзери]. Київ: ОВК, 2015. 271 с.
2. Кухарев О.Є. Аналіз судової практики розгляду цивільних справ про спадкування: практ. посіб. – Київ: Алерта, 2019. 340 с.
3. Кухарев О.Є. Спадкове право України : підручник. Київ : Алерта, 2020. 362 с.
4. Спадкове право: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / кол. авт.; кер.авт. кол, канд. юрид. наук, доц. Нестерцова-Собакарь О.В. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ. 2017. – 164 с.
5. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: Наук.-практ. посіб. / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, О.М. Клименко, С.Я. Грабовська та ін.; За заг. ред. С.Я. Фурси. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2007. – 1216 с.
6. Спадщина і спадкування. Актуальне законодавство та судова практика. Петков С.В., Журавльов Д.В., Дрозд О.Ю., Дрозд В.Г. ЦУЛ. 2021. 334 с.
7. Спасибо-Фатєєва І.В. Спадкове право крізь призму судової практики. Монографія, Цивільне право і процес, видавництво Право, Екус 2022. 536 с.
8. Цивільне право України: підручник. 2-евид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. – К.: Видавництво Ліра-К, 2018. – 736 с.
9. Шишка Р.Б. Спадкове право в Україні: посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 228 с.

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Верховна Рада України – адреса доступу – <https://rada.gov.ua>
2. Кабінет Міністрів України – адреса доступу – <http://www.kmu.gov.ua>
3. Президент України – адреса доступу – <https://www.president.gov.ua>
4. Міністерство юстиції України – адреса доступу – <https://minjust.gov.ua>
5. Державна судова адміністрація України – адреса доступу – <https://dsa.court.gov.ua/dsa>
6. Верховний суд України – адреса доступу – <https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/kontakts>
7. Касаційний господарський суд – адреса доступу – https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/kas_gosp
8. Касаційний цивільний суд – адреса доступу – https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/kas_cil